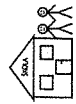

Nač je třeba dát si pozor a na co nezapomínat

Tato metoda vypadá velmi jednoduše a nezabere moc času, a proto ji učitelé ochotně zařazují do výuky. Učitel se ale může dopustit při zadávání a řízení práce touto metodou některých nepřesností, které mohou přínos metody oslabit.

1. **Chybou je, pokud učitelé neujistí dost jasně žáky, že opravdu mohou psát i s chybami.** Pokud žáci volně psaní později využijí třeba jako podklad pro další text, budou si muset chyby opravit.
2. **Velmi často se chybuje v zadání tématu volného psaní.** Vždy je třeba zdůrazňovat, že se ve volném psaní mají studenti vyjadřovat k tématu ze svého hlediska. Mají tedy psát, co si myslí, co se domnívají, nač si vzpomínají, čemu věří a nevěří, o čem pochybují... Dobrým začátkem volného psaní může být „Když přemýšlím o..., napadá mě...“ Není přínosné ptát se ve volném psaní žáků na znění Newtonových zákonů nebo na typy přísluvných určení, a tak pro opakování znalostí nebo psaní definic metodu volného psaní neužíváme.
3. **Studenty ke zveřejnění volného psaní nikdy nenutíme.** Vždy lákáme dobrovolníky.
4. **Učitel vždy píše zároveň se studenty a může se také rozhodnout svůj pokus zveřejnit.** Neměl by však působit dojmem, že jeho psaní je tou správnou odpovědí nebo příkladným výtvorem.
5. **Za přečtení volného psaní studentovi pokaždé poděkujeme.** Vždy dbáme, aby se nikdo nikomu neposmíval, ale aby žáci navzájem oceňovali své nápady, výstižná vyjádření apod.
6. **Musíme studentům hlavně ze začátku předvádět hodně příkladů toho, o čem a jak se dá na dané téma psát, aby se uměli rozepsat a příliš brzy neupadali do pomocných vět.**

(Učitel může žákům předvést, jak sám volně píše, na tabuli nebo na meotaru. Studenti při tom uvidí, že tápat je normální, a také jak a čím lze tápání překonávat.)

7. **Dost brzo studenti přijdou volnému psaní na chuť** a budou se chtít pochlibit svými nápady. Učitel musí evidovat, kdy kdo četl, a střídát příležitosti k předčítání, zatímco ostatním umožní texty vyvést. Studentům také vyjdeme vstříc tím, že je necháváme nejprve přečíst si volně psaní navzájem ve dvojicích.

Černá ovce

Cíl: Černá ovce posiluje logické myšlení (indukci), které je podstatnou součástí klíčové kompetence pro řešení problémů.

Postup:

1. Připravte soubor různých předmětů nebo napište na tabuli soubor informací, mezi něž jedna z nějakého logického důvodu nepatří.
2. Řekněte studentům, aby tuto „černou ovci“ objevili. Ovšem nezmiňujte, podle kterého kritéria ji mají hledat. Nechte studenty, aby společného jmenovatele většiny položek odhalili sami.
3. Čím jsou studenti starší, tím abstraktnější pojítka mezi prvky souboru volíme.

Použití:

- Černou ovci využijeme při jakémkoliv zadávání příkladů v matematice. Místo obvyklého „Vypočítejte následující tři rovnice“ můžete studentům říci: „Mezi následujícími rovnicemi je jedna, která se od ostatních odlišuje v jednom důležitém prvku. Přijďte na to, která to je a proč?“ Černou ovci může být rovnice nebo příklad, který nemá řešení, využívá jiný způsob operací, má na rozdíl od ostatních záporné řešení...
- V dějepise se dá černá ovce využít na mnoho způsobů. Studenti mohou analyzovat události či dějinné postavy, společným jmenovatelem může být například stejné

stolců, přítomnost stejné osoby, dějiště ve stejné zemi, použití stejných bojových prostředků u bitev apod.

- Podobné je použití v literatuře, kde uvedete skupinu děl nebo autorů, do kterých jedna nezapadne.
- V chemii mohou záci odhalovat prvky, které nepatří do jedné skupiny apod.

Varianta:

Variantou (prvním stupněm, jednodušší variantou) této aktivity může být, že černou ovci označíte rovnou a studenti musejí přijít jen na to, proč mezi ostatní nepatří.

• Šest myslících klobouků

Cíl: Rozvoj kreativity - „klobouky“ prohlubují paralelní myšlení v souvislostech, prohlubují strukturální myšlení, oddělují ego od projevu.

Teoretické důvody k používání klobouků:

Šest klobouků představuje šest způsobů uvažování a jsou spíše přímou cestou k myšlence než jen planým uvažováním. Metoda podněcuje hlubší přínos mnoha lidí. Každý má možnost stanovit svůj závěr, propojit svou myšlenku, aniž by tím ponižil ego svoje či druhého. Lidé jsou v bezpečí i tehdy, když mají opačný názor.

Účelem je - soustavu myšlení „rozmotat“ tak, aby bylo možné používat vždy jeden typ myšlení, nemusíme myslet na všechno najednou. Barevná fotografie se také netiskne naráz, ale každá barva zvlášť, až se vytvoří jeden výsledný obraz.

Hlavním cílem je tedy náhled na problém z několika různých úhlů.

Postup:

Principem je předvádění šesti vysoce stylizovaných rolí. Klobouky jsou signálem, který jejich nositele přímo vede k určitému stylu myšlení. Samotná technika patří do skupiny technik imaginace. Je ideální při rozhodování ve skupině.

Každý z řešitelů si nasadí klobouk určité barvy.

Když má klobouk na hlavě, je mu zapovězeno nahlížet na problém komplexně, ale výhradně jen z perspektivy, která je barvě klobouku přisouzena.

Bílý klobouk - čistá bílá - nic než fakta, čísla, informace

Bílá barva je jako čistý, nepopsaný list papíru. Nahlíží se na problém bez jakýchkoli emocí, vysvětlování a argumentací. Hlavním smyslem je pojmenovat všechna dostupná fakta, která se k problému vztahují. Je zapovězeno hodnotit a přisuzovat strohým informacím argumentační hodnotu, není povoleno kategorizovat a stanovovat, která z informací je validnější a která je podružná. Bílá barva umožňuje hovořit jen o faktech, číslech, potřebách a nedostatcích. S bílým kloboukem na hlavě se ptáme na doplňující otázky, které ještě v databázi chybějí, opět jen informačního a datového charakteru. Myslíme s bílým kloboukem by měl napodobovat počítač, který sbírá data, nepřifazuje jim interpretace ani názory. Bílá barva je barvou nestrannosti.

Červený klobouk - oheň a teplo - emoce, intuice, city a pocity

Myslitel se oprostí od faktů a dává najevo svůj pocit, který z problému má, projevuje svou intuici. Je nutné pocity a intuici každého individuálně pojmenovat, aby se nestala v celém průběhu řešení blokem. Ten, kdo má červený klobouk, je hájen, je zapovězeno jakékoli hodnocení vůči jeho nositeli, který není povinen komentovat a zdůvodňovat své pocity.

Žlutý klobouk - slunce a optimismus - pozitivní a konstruktivní přístup

Žlutá je barva slunce. Podněcuje nositele k optimismu. Myslitel se žlutým kloboukem se soustředí výhradně na všechna pozitivní a hodnoty, jež s sebou problém a jeho vyřešení přináší. Např. Jak si pomůžeme, až to vyřešíme? Co všechno dobrého nám rozřešení problému přinese? Návrhy zpod žlutého klobouku jsou konstruktivní a generativní. Zkoumají se přednosti a hodnoty, které se myslitelé pokoušejí opřít o konkrétní argumenty. Pod žlutým kloboukem se rodí sny, zde je místo pro logický pozitivní přístup.

Černý klobouk - škarohlíd, negativismus, proč něco nepůjde

Specialitou černého klobouku je kritické hodnocení. Jeho nositel je povinen nahlížet na problém se všemi možnými negativními důsledky. Kde se najdou při realizační řešení problémy? Jaké jsou hlavní nedostatky, omyly a chyby nabízeného řešení? Cílem nositele

černého klobouku je přinést do systému řešení problému konstruktivní dávku skepticismu a pragmatismu. Černý klobouk porovnává nabízená řešení s reálnou situací i se zkušenostmi z minulá a upozorňuje na možná (nebo již reálná) úskalí. Pod černým kloboukem je možno klást negativní otázky. Ne škarohlídské rozlévání žluči, ale konstruktivní kritika opřená o argumenty a fakta.

Zelený klobouk - barva trávy, semínek, přírody, rostoucí zeleně

Je zdrojem kreativního myšlení. Nositelé jsou zpřomocněni k tomu, aby přednášeli jakékoli nápady k realizaci. Pokud bychom chtěli být důslední, měl by být jakýkoli nápad vysloven jen v zeleném klobouku.

Modrý klobouk - nebe nad hlavou, odstup a přemýšlení o myšlení

Je to klobouk řídicí funkce. Myslitel s modrým kloboukem organizuje celé myšlení. Je dirigentem orchestru. On rozhoduje, který klobouk si kdo nasadí. Vypracovává závěry, shrnutí, zapisuje podněty. Modrá je barvou facilitátora, což ovšem neznamená, že je určen výhradně jednemu člověku. Každý má v průběhu seance možnost požádat řídicího (modrý klobouk), aby mu klobouk přenechal a umožnil tak i druhému projevit svůj názor.

Modrý klobouk je kloboukem nadhledu, objektivity a praxe.

• Kapsička

Kostka (Cowan Cowan, 1980) je učební strategie, která usnadňuje vnímání tématu (textu) a uvazování o něm z mnoha hledisek. Využívá kostky, která nese na stranách výzvy, co si má žák se zadaným námětem počít, jak o něm přemýšlet.

Kostku můžeme snadno vyrobit tak, že polepíme čistým papírem dětskou hrací kostku (rozměry mohou být např. od 20 do 155 cm). Na každou stěnu napíšeme jedno z následujících šesti slov: Popiš, Porovnej, Asociuj, Analyzuj, Aplikuj, Argumentuj pro a proti.

Kostku používá učitel se žáky tak, že si nejprve stanoví námět, o kterém chtějí přemýšlet. Pak o námětu chvíli přemýšlejí a popisují ho – a to formou volného psaní. Pokud je to předmět, který mohou mít před sebou, popisují, co vidí – barvy, tvary, zvláštní znaky. Pokud popisují něco abstraktního, snaží se vybavit si co možná nejvíce podrobnosti, které je

k tématu napadnou. Volné psaní – popis – by mělo trvat 2-4 minuty. Potom se řídí další instrukcí – tedy porovnej. Opět volně píš, ale tentokrát kratší dobu, spíše 2 než 4 minuty. Čas pro jednotlivé strany záleží na tom, jaké téma jsme si zvolili, jak vyspělou máme třídu apod. Učitel musí citlivě reagovat na potřebu žáků a tuto činnost přilíš neprotahovat ani ji zbytečně nekrátit, pokud je pro studenty produktivní.

Popiš: Podívej se na předmět (námět) zblízka, byť i jen svým zrakem, a popiš, co vidíš. Barvy, tvary, velikost – rozměry apod.

Porovnej / Srovnej: Čemu se to podobá? Od čeho se to liší?

Asociuj: Nač si při tom vzpomeneš? Co ti to připomíná? Mohou to být události, dojmy, zážitky, věci, lidé, místa. Dovol svým myšlenkám volně plynout.

Analyzuj: Řekni, z čeho to je, z čeho se to skládá, jak je to udělané. Pokud to nevíš, zkus něco vymyslet.

Aplikuj: Řekni, k čemu se to hodí, co bys s tím mohl udělat, jak to můžeme použít.

Argumentuj pro a proti: Zkus zaujmout nějaká stanoviska. Použij pro jejich obhajobu jakékoli argumenty – logické, pošetilé, zkrátka jakékoli.

Když projdete se studenty všechny strany kostky a studenti skončí se psaním, vyzvěte je, aby se podělili s ostatními o své zápisky – tedy postřehy, nápady, názory. Velmi často studenti napřed diskutují ve dvojicích, kdy každý z partnerů čte, co napsal ke třem stranám.

Neexistují žádná striktní pravidla, která by měla řídit diskusi nad kostkou, nám se ale osvědčil tento postup.

• Simulace a hraní rolí

Simulace a hraní rolí jsou strategie, které se používají k nácviku životních dovedností. Obvykle jde o naplánovaný sled cvičení. Získané dovednosti se pak mohou uplatnit v situacích v reálném životě. Simulace účastníky neohrožují, protože se odehrávají v bezpečí, jakým je každé hraní v rolích, a umožňuje žákům bez stresu absolvovat (prozkoumat) reálnou či modelovou situaci.

Příloha č. 5 - Techniky práce s textem na střední škole

Techniky práce s textem – příklady aplikace 1/10

„Gramotnost stejně jako vzdělávání ve škole podporuje rozvoj živého, mnohostranného a přemýšlivého zájmu o jazyk.“ (HOWARD GARDNER – DIMENZE MYŠLENÍ – TEORIE ROZMANITÝCH INTELIGENCÍ – PORTÁL, PRAHA 1999)

• Čtení s předvídáním

Úkol: Po přečtení zadané části textu předpovězte, jak bude příběh (vyprávění, popis) pokračovat, o svém tvrzení uveďte důkazy. Po dočtení následující části textu запиšte, jak se příběh odvíjel doopravdy. Postup opakujte až do přečtení celého textu.

Předpověď (P)	Důkazy (D)	Po přečtení
Co si myslíte, že se stane v dalším pokračování?	Jaké pro to máte důkazy v přečtené části textu?	Co se doopravdy v textu stalo?

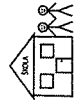
OBMĚNA:

- žáci dostanou k přečtení část textu (úvod, prostřední část, konec) a jejich úkolem je text dopsat
- úkolem žáků je vymýšlet název pro text, u kterého je název zatajen

• Řízené poznámky

Úkol:

- Text si důkladně přečtete a označte v něm nejdůležitější části.

b) Při druhém čtení textu postupně vyplňujte následující tabulku. Jako úryvky vyberejte podle vás nejpodstatnější části textu. Vždy alespoň 1x za dva odstavce, maximálně však 2 úryvky za 1 odstavce. (Pozn. pro učitele: Počet úryvků je třeba odvodit od délky a náročnosti textu.)
Sloupec vysvětlení můžete vyplňovat průběžně, ale také až poté, co si text důkladně pročtete a vyberete ty nejpodstatnější úryvky. Pokuste se v něm zachytit své pochopení daných jevů, situací, citátů, poznámek autora, ale i např. to, co vás v souvislosti s úryvkem napadá za souvislost, nesrovnalost, otázku.

úryvek	vysvětlení
„Byl také tím nechytrějším žákem v naší třídě..., nikdy ze sebe nedělal chytráka“	Věřím, že vedoucí by měl být inteligentní a Louise je jeden z nechytrějších žáků v jeho třídě. Stejně důležité je, že svou inteligencí neuráží ostatní lidi, je nejen inteligentní a může věst, ale nedotýká se tím ostatních lidí.

Techniky práce s textem – příklady aplikace 2/10

• ReQuest

Žáci si ve dvojicích střídavě dávají otázky a odpovídají na ně. Otázky se týkají toho, co se v určité části textu dočetli. Otázky i odpovědi si mohou zapisovat do tabulky v sešitě.

• Psaní formou tady a teď

Psaní žákům umožňuje reflektovat své zkušenosti. Samostatné přemýšlení žáků můžeme podpořit tím, že je požádáme, aby napsali vyprávění o své zkušenosti v přítomném čase, tedy tak, jako kdyby se událost odehrávala „tady a teď“.

Postup:

- Vyberte nějaký typ zkušenosti (pravděpodobně související s učivem), o níž chcete nechat účastníky psát. Může to být minulá nebo budoucí událost. Jako příklad uvedíme následující události:
 - událost v probíraném historickém období

- návštěva vzdálené země v zeměpisu
- ošetření zraněného ve zdravotní výchově
- jednání v roli politika, starosty v občanské výchově
- uchazeč o zaměstnání u zaměstnavatele
- jedna vyučovací hodina (popisovaná z pohledu učitele) atd.

2. Sdělíte žákům informace o situaci, o níž se budou vyjadřovat formou reflektivního psaní.

Potom jim řekněte, že nejčastější způsob promyšlení určité zkušenosti je prožít ji jakoby poprvé na tomto místě v přítomném čase. Tak je její účinek jasnější a dramatictější, než když se píše o něčem, co se stalo kdysi na jiném místě nebo co se stane ve vzdálené budoucnosti.

3. Žáci budou potřebovat prostor na psaní, soukromí, ticho a popř. informační zdroj, ze kterého budou moci čerpat potřebné informace.

4. Požádejte žáky, aby o vybrané zkušenosti psali v přítomném čase. Nechte je zahájit práci na začátku situace a psát o tom, co oni a ostatní dělají a cítí, např. „Stojím poprvé před celou sborovou jako nový ředitel školy a zahajuji novou pedagogickou poradou. Sotva mohu uvěřit, že to opravdu dělám.“ Vyzvěte žáky, aby se neostýchali svobodně se rozepsat o událostech a pocitech, které je doprovázejí.

5. Poskytněte jim dostatek času na psaní, neměli by se cítit v časové tísní. Po skončení je vyzvěte, aby si své zápisky zkontrolovali.

6. Hovořte o tom, jaké informace žáci potřebovali dohledat, aby mohli popisovat co nejméně situaci, v níž nikdy nebyli (minulost, vzdálená země). U již prožité nebo pravděpodobné situace diskutujte, jaké nové kroky by mohli podniknout, až se v budoucnu dostanou do podobné situace.

Techniky práce s textem – příklady aplikace 3/10

OBMĚNY:

1. Aby se žáci rozešli a dostali chuť na reflektivní psaní, veďte nejprve činnost s řízenými představami („Představte si střídající světla na semaforu, svou ložnici, poupě růže, premiéra v trenýrkách, bubnování deště...). Při popisu obrazu se vždy odmlčte, aby si žáci mohli vytvořit vlastní představu. Použijte otázky, které podpoří zapojení všech smyslů: Jak váš obraz vypadá? Co vidíte? Co lidé, které vidíte, dělají? Jak se cítíte? Skončete vedení představivosti a řekněte žákům, aby si své obrazy zapamatovali.
2. Požádejte žáky, aby si povídali o tom, co napsali. Jednou z možností je vyzvat malý počet dobrovolníků k přečtení dokončené práce. Jinou možností je určit studijní partnery a nechat je číst a diskutovat své práce ve dvojicích.

• Filtr

Touto aktivitou se žáci učí oddělit zmo od plev, neboli odfiltrovat přebytečné a dojít k jádru věci.

Postup:

1. Nakreslete na tabuli obrázek filtru s filtračním papírem a obrovskou banku.
2. Rozdějte žákům do dvojice texty. Jejich úkolem je určit v textu pět klíčových slov (může jich být také deset, dvacet - zkrátka kolik uznáte za vhodné podle délky a složitosti textu, popř. dvě klíčová slova v odstavci - dvojice se musí na klíčových slovech shodnout, nejde o to, aby si každý vybral). Možná se s žáky zastavíte nad tím, co znamená „nejdůležitější“. Společně s nimi se pokuste definovat, co tím rozumíme (například slova, která vystihují význam a smysl dané části textu).
3. Jакmile je některá dvojice žáků hotova s prací, jeden z žáků přijde k tabuli a napíše vybraných pět slov do banky pod filtr.
4. Další zástupci studijních dvojic do banky připsují slova, která tam ještě nejsou.

5. Poté, co se vystřídají všichni žáci, diskutujte se třídou, kterých pět (deset nebo kolik jste určili) slov je těch základních.
6. Jakmile se na nich shodnete, vyfiltrovaná slova se stanou základem pro poznámky, které si každý žák vypracuje individuálně.

OBMĚNY:

Filter nakreslete na magnetickou tabuli. Místo toho, aby žáci psali slova na tabuli, přišou je na kartičky, které magnetem připevňují na tabuli. Při diskuzi pak pohybuje slova a umísťujeme je tam, kam se shodneme, že patří.

Techniky práce s textem – příklady aplikace 4/10

- **Přeměna**

Požádejte žáky, aby text (jeho část či sledovaný aspekt) přetvořili do jiné formy. Text budou žáci umět přeměnit jen v případě, že mu dobře porozumí. Druhy přeměn odpovídají různým učebním stylům žáků!

Typickým příkladem může být:

- přeměnit text v myšlenkovou mapu
- přeměnit text v diagram
- přeměnit text v graf
- přeměnit text v obrázek, koláž, náčrtek apod.
- přeměnit text v seznam na sebe navazujících klíčových slov
- přeměnit text v dramatickou situaci (scénku)
- vytvořit mapu lřdinovy cesty
- vytvořit časovou osu příběhu či událostí (vzniku vesmíru, života švába...)
- vytvořit mapu některé z postav (zobrazit, co postava říká, co si myslí a dělá)

OBMĚNY:

Žáci mohou pracovat ve dvojicích nebo ve skupinkách.

Žáci si mohou vybrat, do jakého formátu materiál přemění.

Mladší žáci mohou sestavovat text z přeházených vět.

Vytváření vlastního smysluplného textu z několika zadanych slov (možné pojmut jak fantazijně, tak v exaktních oblastech jako práce s již prozkoumanými pojmy).

Celý proces proměny může být obrácen. Např. z myšlenkové mapy, obrázku, časové osy žák vytváří text.

Jde o metodu, kterou si čtenář zpracovává text při prvním čtení a která mu má pomoci vnímat text pozorně a uvědomovat si lépe informace, které text obsahuje. Čtenář během čtení rozhoduje o tom, jaký vztah k té či oné informaci má, může se po přečtení textu vracet k místům, která mu byla při prvním čtení nejasná apod. Nejdůležitější informace si může nakonec seřadit do tabulky INSERTu, která žákovi ve škole může sloužit místo zápisu do sešitu. Učitel musí počítat s tím, že každý žák bude mít jiný zápis.

Poznámka: Aby se čtenáři mohli snáze rozhodnout, zdali je informace v textu pro ně vůbec důležitá a navíc známá, nová, rozporuplná či matoucí, je třeba, aby s tématem textu pracovali už před četbou, nejspíš s využitím některé evokační metody (brainstorming, myšlenková mapa, volné psaní aj.).

Postup:

1. Instrukce k četbě se značkami INSERT
 - Čtete text s tužkou v ruce. Během první četby se zamýšlejte nad významem informací, na které v textu narazíte. Informace označíte a využijete k tomu následující značky:

Techniky práce s textem – příklady aplikace 5/10

- ✓ Udělejte „fajfku“ na okraji textu, jestliže něco z toho, co čtete, potvrzuje to, co jste věděli nebo jste si mysleli, že víte.

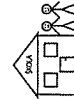
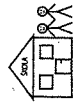
- Udělejte minus, jestliže je informace, kterou čtete, v rozporu s tím, co jste si myslili nebo co jste slyšeli.
- + Udělejte plus, jestliže je informace, kterou se dozvíte, pro vás nová a důvěřujete jí.
- ? Udělejte otazník, jestliže objevíte informaci, které nerozumíte, která vás mate nebo o které byste se chtěli dozvědět více.

Poznámka: Až si budete dělat během čtení značky, neoznačujte každou informaci, kterou text obsahuje. Značka by měla odrážet váš vztah k vybrané informaci – totiž to, zda považujete informaci za důležitou, zajímavou apod. Využijte zhruba jednu nebo dvě značky na odstavce, někde více, jinde méně. Je šikovné dělat značky po pravém okraji textu, a pokud je to pro lepší orientaci v textu potřeba, můžete si podtrhnout konkrétní slova, k nimž se značka vztahuje.

Dbejte na to, abyste označovali opravdu konkrétní informace, a ne třeba celé hnízdo informací (např. označit celý odstavec nedává smysl, protože odstavec obvykle obsahuje mnohem víc než jednu informaci).

2. Tabulka INSERTu

- Když žáci prodiskutují, nač v textu narazili (učitel má několik možností, jak vést tuto diskusi – ale nesmí ji vynechat), přistoupíme v hodině k zápisu (k fázi reflexe). Zápis může být proveden různými způsoby, často se volí tabulka INSERTu. Žák si v ní zapisuje pod značky INSERTu ty informace, které sám považuje za významné.
- Tabulku si vyplní každý žák individuálně. Na závěr hodiny vyzve učitel tři žáky, aby doslova přečetli všechny své zápisy v prvním ze sloupců (tj. k téže značce), pak další tři žáky k druhému sloupci-značce atd. Žáci tak mají srovnání svého vnímání textu s tím, jak stejný text vidí spolužáci.

Instrukce k zápisu do tabulky INSERTu

- Každý si pro sebe nakreslete do sešitu (či na list pro portfolio) dost prostornou tabulku se čtyřmi sloupci (řádky). Do každého sloupce budete sami zapisovat informace k jedné ze čtyř značek. V prvním sloupci tabulky je „fajfka“ – zapíšete tři informace, které jste znali už před četbou a text je potvrdil. V druhém sloupci je nadepsáno „+“, tam zapíšete samostatně tři nové informace, které považujete za důvěryhodné. Pod značku „-“ do třetího sloupce zapíšete minimálně jednu informaci, která je v rozporu s tím, co jste si mysleli před četbou. Do čtvrtého sloupce pod „?“ zformulujete otázku (= bude to celá věta tážací, ne jen heslo!).

Na co si dát pozor: Vždy si zapisujte konkrétní informaci. Např. „naložený velbloud kráčí rychlostí 40 km za den“ je konkrétní informace, zatímco heslo „rychlost velblouda“ není konkrétní informace.

Techniky práce s textem – příklady aplikace 6/10

• Pětilístek

Tato metoda umožňuje tvůrčím způsobem stručně shrnout (nebo naopak navodit) téma.

Ukázka pětilístku:

Sopky	Krev
rudé horké	červená důležitá
výbuchují hoří kouří	uzdravuje okysličuje čistí
velká ohnivá přírodní pec	velmi obtížně nahraditelná tekutina
peklo	poklad

Popis základní struktury Pětilístku:

- 1) První řádek je jednoslovné téma, námět (obvykle podstatné jméno)

- 2) Druhý řádek je dvouslovný popis námětu (obvykle dvě přídavná jména) - jaký je
- 3) Třetí řádek je sestaven ze tří slov vyjadřujících dějovou složku námětu (obvykle slovesa) - tedy co dělá nebo co se s ním děje
- 4) Čtvrtý řádek je čtyřslovný výraz ukazující včítání do námětu (něco jako podobnost)
- 5) Pátý řádek je jednoslovné synonymum nebo "opětná formulace podstaty"

Žáci mohou dostat strukturu na pracovním listě, buď se slovním popisem, nebo i bez něho.

Poprvé je dobré, když s nimi učitel daný postup udělá „řízeně“, po osvojení žáci zvládají přelístek bez problémů sami:

Název _____

Popis _____

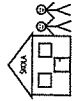
Co dělá _____

Pocit, podobnost, výraz _____

„Řekni to jinak“ _____

Výukový plakát

- Do hodiny přinesete velké čtvrtky, flipové papíry, nůžky, lepicí pásky, lepidla a především informační zdroje – popř. fotokopie obsahující informace vztahující se k probíranému tématu apod.
- Rozdělte třídu do pětičlenných skupin a práci vymezte časem.
- Zástupci každé skupinky si vylosují jedno téma (nebo jim bude přiděleno či si jej vyberou), na které vytvoří výukový plakát.

Techniky práce s textem – příklady aplikace 7/10

- Zdůrazněte, že plakát kromě estetických hodnot musí co nejlépe vystihovat probíranou látku. Zadejte kritéria hodnocení – tedy jak se v tomto případě pozná dobře odvedená práce.
- Na konci každá skupina představí svůj výukový plakát. Plakáty pak nechte vyvěšené po dobu, kdy se danému tématu věnujete, ve třídě a při dalším učení jich využijete a odvolávejte se na ně.

OBMĚNY:

- Žáci mohou vytvářet knihy, powerpointové prezentace atp.
- Žáci mohou pracovat s různými prameny (včetně encyklopedií, novin, časopisů, ale i filmů, internetu atd.) a vzájemně je porovnávat.
- Je možné hledat odpovědi na konkrétní (otevřené) otázky.
- Výukový plakát je možné využít v situaci, kdy se žáci učí navzájem (jeden žák učí druhého na základě textu, který sám přečetl).

Rozvržení příběhu (textu)

Tato technika pomáhá strukturovat přečtený text do odlišné podoby. Tímto transferem je čtenář „nucen“ se k textu s porozuměním vracet a učí se s textem pracovat. (Forma nebo struktura zde uvedená platí pro příběh, ale je možné ji upravit pro kterýkoliv jiný text.) Úkolem žáků může být např. zapsat do následující tabulky odpovídající odpovědi.

Název příběhu (textu):

Začátek:

Kdo?

Kde?

Kdy?

Prostředek:

Co?

Jak?

Konec:

Proč?

Co dál?

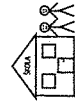
Techniky práce s textem – příklady aplikace 8/10

• **Uznání otázky**

Postup:

- 1) Žáci mají za úkol udělat si samostatně výpisky ze studijního textu.
- 2) Poté si ve dvojici vzájemně vymění a přečtou výpisky. Do výpisků dělají (obyčejnou tužkou či jinou barvou, než je text napsán) značky „U“ nebo „O“ – tzn. uznání a otázky. (V případě, že udělí víc než jednu značku téhož druhu, rozliší značky číslem – např. „O3“.)
- 3) Pod původní výpisky žák zapíše formulaci, např. U1 – toho jsem si v textu nevěšmi, U4 – to zní jako definice apod.

Pozn.: Je důležité, že písmena „U“ a „O“ přiřazují vybraným nápadům, formulacím – a ne práci jako celku. Učíme žáky, aby se vyhýbali takovým formulacím jako: „Hm, to bylo dobré“, ale chceme po nich, aby řekli konkrétně, který nápad jejich spolužáka se jim zvlášť líbil, a navíc je žádáme, aby řekli, proč se jim vybraná věta, obrat, výraz – tedy nápad líbí (je

to něco, co je samotné nenapadlo, co je překvapilo, co jim ukázalo na něco, na co sami zapomněli, krásně to zní...?). Otázky nemusí být otázkami v pravém slova smyslu, mohou znít třeba tak: „Nerozumím...“, „Rád bych se dozvěděl víc o“, „Mohl bys mi vysvětlit...“, „Ale můžeme se ptát i Proč...?“

Když dvojice prodiskutují své poznámky (opět platí: dejte jim přiměřeně času, ani moc, ani málo), mohou dobrovolníci předstít, co napsali, celé skupině. Často se stává, že jeden z dvojice udělá ze svého kolegy „dobrovolníka“ tím, že řekne: „Pěťče, přečti to, ty to máš dobrě!“

• **Titulní strana či Noviny**

Cílem aktivity je učit se rozlišit v textu, co je podstatné, pracovat s kritérii výběru informací a hodnotit texty

Postup:

Pracuje se v malých skupinách. Úkolem každé skupiny je připravit návrh titulní strany novin. (Noviny nemusí být klasickým deníkem, mohou být tematicky zaměřeny na probíranou oblast, např.: Svět zvířat – fauna polárních oblastí.) Pro žáky to znamená učinit předběžný sběr informací, vytvořit texty, jejich hodnocení a výběr z hlediska důležitosti (potažmo vzhledem k předem daným kritériím hodnocení), jejich titulkování, gramatickou a stylistickou úpravu atd.

Žákům můžeme zadat úkol, aby např. napsali komentář k problematice v textu uvedené. Žáci mohou brát v úvahu čtenáře, pro něž jsou noviny určeny. Žáci mohou prezentovat svůj názor užitím podpůrných argumentů atd. Můžeme zvolit kontroverzní problematiku a jedna osoba ze skupiny napíše k této problematice „důvody pro“ a druhá „důvody proti“. Žáci mohou za pomoci jednoduchého publikačního programu navrhnout vzhled novin, v němž použijí fotografie nebo náčrtky. Ide o hodnotnou všestrannou aktivitu, která může vést k založení školních novin nebo časopisu, případně může sloužit k jeho zdokonalování.

Příloha č. 6 - Storytelling

Jak vyprávět příběhy? (Jak naučit studenty prezentovat vlastní myšlenky, jak převést vyučovanou látku do příběhu?)

Jedna z potřebných dovedností učitele a mentora je umění vyprávět příběhy.

V krátkosti vám představíme techniku, jak se krok po kroku rychle naučit nový příběh nebo novou látku, kterou chcete vyprávět svým studentům.

1. Zvolte si příběh

Tento první krok zní dost jednoduše, ale je třeba, abyste si vybrali takový příběh, který se vám líbí.

2. Rozdělte si příběh do několika kapitol

tak, abyste si mohli zapamatovat jednotlivé epizody příběhu

3.a Použijte papír a tužku

a napište příběh svými vlastními slovy, nekopírujte slova z příběhu.

3.b Nakreslete si příběh jako komix

4. **Potom si odříkejte příběh sami pro sebe**, ale nahlas za použití vlastních slov za použití poznámek, které jste si vytvořili v předešlém kroku (tabulka a body příběhu). To několikrát zopakujte.

5. Přemýšlejte o příběhu

jestli tam náhod nejsou pasáže, které jsou nepodstatné a je možné je vypustit. Musí tam opravdu být všechny části příběhu?

6. Položte nyní svoje poznámky na stůl

a zkuste povyprávět příběh několikrát pro sebe, ale hlasitě. Hrajte si se svými gesty, hlasem a slovy.

7. **V momentě, kdy se začnete cítit dostatečně sebejistí ve vyprávění příběhu** začněte přemýšlet o emocích v příběhu. Potom zkuste některé emoce, které v příběhu objevíte, použít při vyprávění.

- **Když přijde čas na vaše vystoupení, buďte sebejistí**
- **Dívejte se na své diváky**
- **Mluvte čistě a jasně**
- **Zpomalte a užijte si zážitek z vyprávění**

Příklady dobré praxe (pedagogové a mentoři ze SŠPaS Zábřeh)

1. *Osvědčila se nám práce s učebnicí Romano vodori, <http://www.romanovodori.cz/ucebnice/>.*

Informace a aktivity v knize uvedené lze využít a zařadit při výuce v dějepisu, občanské nauce (k tématu multietnicita), v sociální péči (práce s rodinami etnických menšin), sociální politice (diskriminace), psychologii (předsudky), osobnostní výchově.

2. *V rámci projektového vzdělávání v mentoringu nás obecně velmi zaujala prezentovaná metoda: Jak vyprávět příběhy? Naši studenti, ač studenti střední školy a maturitních oborů, mají často problém prezentovat cokoliv i před sebestmenším publikem, např. jen před svými spolužáky, jejich projev bývá nepřesvědčivý. Jelikož vzděláváme a vychováváme především budoucí sociální a humanitární pracovníky, speciální pedagogy apod., jedná se v naprosté převaze o profese, kde vhodné zvolené slovo bude pro ně nejdůležitějším pracovním nástrojem a proto je nutné nějakým způsobem naučit žáky kultivovaně, bez trémy a přitom i zajímavě umět prezentovat mluvené slovo, svou osobu apod. Prezentovaná metoda nám k tomuto účelu může pomoci. Vyzkoušeli jsme ji se studenty v rámci předešlým osobnostní výchovy, která je učí správné komunikaci, ale i v rámci jiných hodin, např. projektových hodin. Žáci si mohli sami vybrat, co budou svým spolužákům vyprávět, zda to bude jejich smyšlený příběh, známá pohádka, příhoda z vlastního života či nějaká veřejně známá událost apod. Nutno dodat, že*

